

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ І ЙОГО МІСЦЯ У НОРМАТИВНО-ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ

Національний авіаційний університет
проспект Космонавта Комарова, 1, 03680, Київ, Україна
E-mail: stankevichyuriy@gmail.com

Мета: завданням наукового дослідження є визначення предмета кримінально-правової охорони прав інтелектуальної власності. Розглянуті окремі питання вдосконалення правового регулювання кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень у сфері інтелектуальної власності. **Методи дослідження:** у роботі використані загальнонаукові та спеціальні методи. **Результати:** визначена проблематика регулювання кримінально-правової охорони інтелектуальної власності. **Обговорення:** законодавство, наукові позиції окремих науковців.

Ключові слова: охорона інтелектуальної власності; предмет кримінальної охорони; злочини проти інтелектуальної власності.

Постановка проблеми та її актуальність.

Побудова взаємопов'язаної, логічно обумовленої та чіткої системи особливої частини кримінального права і місце в ній складів злочинів кримінальних правопорушень у сфері інтелектуальної власності. Функціональне значення правових норм у правозастосуванні.

Метою наукової статті є аналіз наукового впливу кримінально-правової охорони інтелектуальної власності на правовідносини з метою забезпечення реалізації наукового практичного потенціалу і створення дієвих гарантій захисту прав авторів творів.

Виклад основного матеріалу. Кроки України на шляху вдосконалення цивілізованих ринкових відносин, її прагнення до інтеграції у європейське співтовариство зумовлюють необхідність забезпечення ефективної кримінально-правової охорони права інтелектуальної власності як одного з критеріїв побудови правової держави. Від вирішення цього питання залежить збереження та примноження інтелектуального ресурсу країни, підвищення її міжнародного авторитету, що, в свою чергу, дасть змогу залучити додаткові інвестиції в країну за

рахунок творчих здобутків суб'єктів іноземних країн. При цьому, слід наголосити, що соціальна цінність правового інституту інтелектуальної власності полягає в тому, що його норми виконують охоронну функцію прав, які виникають у їх суб'єктів. Тобто цей інститут включає в себе, окрім регулювання правового статусу суб'єктів правовідносин у сфері інтелектуальної власності, нормативні аспекти кримінально-правової охорони прав на об'єкти літературної, наукової, художньої та технічної творчості. Фактично охорона таких правомочностей на ці об'єкти і є тією основоположною гарантією можливостей їх реалізації і застосування.

Зазначений статус об'єктів прав інтелектуальної власності, як нематеріальних благ, робить їх дуже вразливими для недоброчесного використання та суспільно небезпечного посягання, оскільки співмірність зусиль для їх незаконного використання з метою швидкого збагачення є незначною, в порівнянні зі значною вигодою від таких протиправних дій. За таких обставин для сутнісного та змістовного реформування галузі кримінального права необхідні ґрунтовні дослідження проблем, що виникають у сфері криміна-

льно-правової охорони прав інтелектуальної власності, оскільки кримінальні правопорушення, злочинний вплив у яких спрямований на об'єкти інтелектуальної власності, які, за своєю правовою природою, носять цивільно-, господарсько-правовий характер, вже перетворилися на самостійну категорію злочинів, що потребує зосередження наукових досліджень, зокрема у порівняльно-правовій площині, з урахуванням правотворчого та правозастосовного досвіду інших країн. Окрім того, така категорія злочинів, як правило, носить латентний характер з огляду на те, що ознаки об'єктивної сторони цих складів кримінальних правопорушень в непоодиноких випадках відповідають ознакам об'єктивної сторони цивільних, адміністративних правопорушень [1, с. 323].

Тобто чітке розмежування суспільно – небезпечних (злочинних) діянь, що посягають на охоронювані законом права та інтереси авторів об'єктів інтелектуальної власності, та інших протиправних діянь у цій сфері має бути одним із пріоритетних напрямків наукових пошуків в науці кримінального права, метою чого є досягнення саме функціональної дієвості нормативно-правових приписів, що, зокрема передбачають кримінальну відповідальність за вчинення таких злочинів і її застосування до правопорушників.

Проблематика з питань законодавчого забезпечення та правозастосування була предметом не лише у колах науковців, а й у офіційних публічних осіб та на базі державних органах. Зокрема, ще у червні 2007 року у Верховній Раді України проведені парламентські слухання на тему захисту прав інтелектуальної власності в Україні, де вказувалось, що незважаючи на те, що в Україні система кримінально - правової охорони інтелектуальної власності перебуває у стадії завершення її формування, і в державі вже створена сучасна законодавча база захисту цих прав, яка узгоджується із загально визначеними на міжнародному рівні підходами до забезпечення такого захисту, існує актуальна потреба в забезпеченні її дієвості у виконанні покладених на неї функцій і завдань, у тому числі кримінально-правовому аспекті [2].

З цією метою необхідно, перш за все, виокремити предмет складів злочинів проти інтелектуальної власності, як результатів творчої діяльності суб'єкта, вказати ознаки їх об'єктивної і суб'єктивної сторін, з'ясувати його змістовні характеристики, родові та видові складові таких ознак. Так, згідно наукової думки Хрідочкіної А.А. у об'єкті складів злочинів проти інтелектуальної власності доцільно виокремити три групи: результати гуманістичної діяльності людини, результати її науково-технічної творчості та результати діяльності з індивідуалізації товарів, послуг та їх виробників [3, с. 122-127].

Поряд з цим, науковці Лихова С.Я., Андрушко П.П., Берзін П.С. раніше неодноразово звертали увагу, що правовідносини, якими характеризуються об'єкти складів злочинів, передбачених, в тому числі статтями 176, 177, 203-1, 229 КК України виходять за межі родових об'єктів складів кримінальних правопорушень, належних злочинам тієї категорії, які містяться у відповідних розділах особливої частини кримінального закону [4, с. 11-12, 5, с. 10].

З позиції окремих науковців у галузі цивільного права предмет правовідносин у сфері інтелектуальної власності має спеціальний і чітко визначений законом - як результат інтелектуальної творчості, має спеціальну підставу виникнення, тобто створення та закріплення прав на нього відповідно до чинного законодавства, поєднання імперативного і диспозитивного методів при окресленні обсягу прав та обов'язків суб'єктів інтелектуальної власності, а також речових і зобов'язальних елементів в ході їх реалізації.

Без детальної характеристики предмету, його місця в сукупності об'єктивних ознак конкретного складу злочину, неможливо з'ясувати сам родовий об'єкт цієї категорії кримінальних правопорушень, встановити його сутність, провести конкретизацію і, як наслідок, змодельовати їх місце в системі кримінального права.

У кримінально-правовій науці предметом кримінального правопорушення визначають будь-які конкретні матеріальні речі з певними ознаками, з властивостями яких закон про кримінальну відповідальність пов'язує наявність у діях особи конкретного складу злочину. Щодо

складів злочинів, що аналізуються в цій статті, то їх предметом є результати інтелектуальної творчої діяльності людини, які мають форму та виражені в матеріальних речах, які можуть мати економічну (матеріальну) та інтелектуальну цінність.

Хотілося б наголосити, що деякі науковці поділяють правовідносини у сфері інтелектуальної власності на дві групи. Перша включає безпосередньо результати інтелектуальної діяльності, наприклад, художні твори та винаходи. До другої відносять прирівняні до результатів інтелектуальної діяльності засоби індивідуалізації юридичної особи, індивідуалізації продукції, виконуваних робіт чи послуг. На їхню думку, доцільно розширити другу групу даних відносин. В цьому можна спиратися на норми КК України, що злочини проти авторського права і суміжних прав та проти прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію законодавець відносить до групи злочинів проти виборчих, трудових та інших особистих прав людини і громадянина. Тобто, згідно КК України, в даній групі відносин превалює творчий, інтелектуальний характер. У другій групі відносин – права на засоби індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів і послуг, а також права інтелектуальної власності на комерційну таємницю – домінуючим є господарський, комерційний аспект.

З-поміж іншого, автор наукових праць Жилінський С. вказує на правильність виокремлення результатів науково-технічної творчості в окрему групу й визнання результатом творчої інтелектуальної діяльності людини в галузі науки і техніки, якими чинним Кримінальним кодексом України визнано винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, раціоналізаторську пропозицію, сорт рослин і комерційну таємницю [6, с. 126-128].

Очевидно, слід погодитись із твердженням, що проблема захисту права інтелектуальної власності є досить масштабною і охоплює не тільки норми кримінального права, а й цивіль-

ного, адміністративного, податкового та інших галузей. Але сьогодні, для виокремлення групи злочинів проти інтелектуальної власності як окремого виду злочинів існує багато юридичних підстав. До них слід віднести, насамперед, наявність визнання терміну «об'єкти інтелектуальної власності» як міжнародними правовими актами, так і чинним законодавством, сформування окремого інституту інтелектуальної власності.

Виділення цього виду злочинів, в тому числі закріплення їх складів в окремому розділі особливої частини КК України, виглядає доречним і з огляду на особливу правову сутність та спільні ознаки злочинних діянь, що охоплюються поняттям «об'єкти права інтелектуальної власності», а також на спільні обов'язкові ознаки – особливості об'єкта і об'єктивної сторони складу злочинів такої категорії. На користь формулювання у кримінально-правовій доктрині узагальнюючої дефініції поняття «злочини проти інтелектуальної власності» свідчить і наявність конкретного змісту їх чітко сформованого родового об'єкту, предмету, об'єктивної і суб'єктивної сторін [7, с. 177-182].

Проте, непотрібно забувати, що з точки зору правозастосування та реалізації результатів інтелектуальної діяльності в більшості випадків певний об'єкт фактично охоплюється кримінально-правовою охороною декількома правовими конструкціями. Наприклад, відображення лікарського засобу в об'єктах інтелектуальної власності, які формують портфель інтелектуальної власності фармацевтичного виробника, який включає, як правило, винахід, корисну модель, промисловий зразок, знак для товарів і послуг. При цьому такі елементи таких об'єктів перебувають у досі тісному взаємозв'язку і є взаємоузгодженими [8].

Висновки. Отже, враховуючи актуальність питань з кримінально-правової охорони інтелектуальної власності, яка за своїм змістом та призначенням сформувалась як самодостатня та окрема галузь права, створені передумови як зі сторони правотворців, так і в сфері правозастосування, для деталізації ознак об'єктивної та суб'єктивної сторін складів кримінальних правопорушень у цій сфері, системного визначення їх кваліфікуючих ознак, а також забезпечення дієвого механізму застосування таких норм кримі-

нального права в сукупності з іншими приписами КК України.

Література

1. Лихова С.Я. Злочини у сфері реалізації громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина (розділ V Особливої частини КК України): монографія. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2006. 573 с.

2. Рекомендації парламентських слухань: «Захист прав інтелектуальної власності в Україні: проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування» від 19 лип. 2007 р. *Голос України*. № 125. Київ, 2007. С. 43-52. <https://doi.org/10.33498/louu-2019-01-256>

3. Хрідочкіна А.А. До питання про формулювання поняття предмет злочинів проти інтелектуальної власності. *Право і суспільство*. № 1. Київ, 2013. С. 122-127.

4. Андрушко П.П. Кримінально-правова охорона інтелектуальної власності в Україні. Київ: Форум, 2004. 162 с.

5. Берзін П.С. Незаконне використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту товарів та послуг: аналіз складу злочину, передбаченого ст. 229 КК України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08; Академія адвокатури України. Київ, 2004. 22 с. <https://doi.org/10.15587/2313-8416.2014.26388>

6. Жилинский С.Э. Интеллектуальная собственность. Российская криминологическая энциклопедия / под общ. ред. А.И. Долговой. Москва: Норма, 2000. С. 226-228.

7. Хрідочкіна А.А. До характеристики родового об'єкта складів злочинів проти інтелектуальної власності. *Право і суспільство*. № 2. Київ, 2014. С. 122-127.

8. Behner P., Dr. Marie-Lyn Hecht, Dr. Fabian Wahl. Fighting counterfeit pharmaceuticals: New defenses for an underestimated – and growing.

June 29, 2017. URL: <https://www.strategyand.pwc.com/reports/counterfeit-pharmaceuticals>.

References

1. Lyhova S.Ja. Zlochyny u sferi realizacii' gromadjans'kyh, politychnyh ta social'nyh prav i svobod ljudyny i gromadjanyna (rozdil V Osoblyvoi' chastyny KK Ukrai'ny): monografija. Kyi'v: VPC «Kyj'vs'kyj universytet», 2006. 573 s.

2. Rekomendacii' parlaments'kyh sluhan': «Zahyst prav intelektual'noi' vlasnosti v Ukrai'ni: problemy zakonodavchogo zabezpechennja ta pravozastosuvannja» vid 19 lyp. 2007 r. *Golos Ukrai'ny*. № 125. Kyi'v, 2007. S. 43-52.

3. Hridochkina A.A. Do pytannja pro formuljuvannja ponjattja predmet zlochyniv proty intelektual'noi' vlasnosti. *Pravo i suspil'stvo*. № 1. Kyi'v, 2013. S. 122-127.

4. Andrushko P.P. Kryminal'no-pravova ohorona intelektual'noi' vlasnosti v Ukrai'ni. Kyi'v: Forum, 2004. 162 s.

5. Berzin P.S. Nezakonne vykorystannja zasobiv indyvidualizacii' uchashnykiv gospodars'kogo oborotu tovariv ta poslug: analiz skladu zlochynu, peredbachenogo st. 229 KK Ukrai'ny: avtoref. dys. ... kand. juryd. nauk: 12.00.08; Akademija advokatury Ukrai'ny. Kyi'v, 2004. 22 s.

6. Zhilinskij S.Je. Intellektual'naja sobstvennost'. Rossijskaja kriminologicheskaja jenciklopedija / pod obshh. red. A.I. Dolgovej. Moskva: Norma, 2000. S. 226-228.

7. Hridochkina A.A. Do harakterystyky rodovogo ob'jekta skladiv zlochyniv proty intelektual'noi' vlasnosti. *Pravo i suspil'stvo*. № 2. Kyi'v, 2014. S. 122-127.

8. Behner P., Dr. Marie-Lyn Hecht, Dr. Fabian Wahl. Fighting counterfeit pharmaceuticals: New defenses for an underestimated – and growing. June 29, 2017. URL: <https://www.strategyand.pwc.com/reports/counterfeit-pharmaceuticals>.

**PROBLEMS OF DETERMINING THE SUBJECT
OF CRIMINAL - LEGAL PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY
AND ITS PLACE IN THE LEGAL SYSTEM**

National Aviation University
Kosmonavta Komarova Avenue , 1, 03680, Kiev, Ukraine
E-mail: stankevichyuriy@gmail.com

Establishment of an interconnected, logically defined and clear system of the special part of criminal law and the place in it of criminal offenses in the field of intellectual property, functional importance of legal norms in law enforcement is one of the key tasks of scientific research.

Purpose: the purpose of scientific research is to determine the subject of criminal protection of intellectual property rights. Some issues of improvement of the legal regulation of criminal liability for committing criminal offenses in the field of intellectual property are considered in this article. Also the purpose of the scientific article is to analyze the scientific impact of criminal law protection of intellectual property on legal relations for the purpose of the realization of scientific practical potential and to create effective guarantees for the protection of the rights of authors of works. **Methods of research:** general and special methods are used in this article. **The results:** according to the results of scientific research identified issues of regulation of criminal protection of intellectual property. **Discussion:** legislation, scientific positions scientists.

Considering the urgency of the issues of criminal-law protection of intellectual property, which in its content and purpose formed as a self-sufficient and separate branch of law, such preconditions were created both from the side of law-makers and in the field of law-enforcement, as: for detailing the signs of objective and subjective parties of the compositions criminal offenses in this area, systematic determination of their qualifying features, providing an effective mechanism for the application of such rules of criminal law in combination with other provisions of the Criminal Code of Ukraine.

Keywords: protection of intellectual property; subject of criminal protection; crimes against intellectual property.